

10 *hnieszdo vysadí. Také se zakazuje váš zpupný přepych, který především muži nyní na ženy vynakládají. Běda ženám, jež obnažují své vlasy, aby – nastražila jako na lep, zali by koho přitrhla. Ženy se naučily a zvykly si, aby jim po narození každého syna koupil muž novou sukni a dal jim ušít nové šaty, a tak je ochuzují proto. A pak, když na ně dolehne nouze, běží do židů s velikou škodou: anoť potom mykají do židuov sukněmi; sukně stane za třiceti kop a zastaví v desěti – a tak tu ti ochuzují.*

Výňatek z kázání na 3. neděli adventní 14. prosince 1410 navazuje na Mat. 11,8 – 6 *chomáč vlasów*: kurzívou tištěná slova jsou uvedena v lat. textu česky; *ana jako myšie hnieszdo vysadí* vyčese si vlasy do výše jako myši hnízdo – 9 *jako na lep* jako vnadidlo; *zali by koho přitrhla* zdali by někoho přivábila – 11 *do židů*: do židovského města k vetešníkům – 12 *mykají... sukněmi* pospíchají se sukněmi; *stane* má cenu – 13 *v desěti* za deset (kop)

PROSLOV PŘI NASTOUPENÍ V ÚŘAD REKTORA

Husův vztah k universitě se ještě prohloubil, když r. 1404 začal přednášet jako bakalář teologie na teologické fakultě. Prošel postupně třemi stupni bakalářství a podle toho zpracovával nové přednášky (nejprve výklad tzv. kanonických epístol a pak výklad základní středověké učebnice teologie, Knih sentencí Petra Lombarda) a r. 1410 měl tu dosáhnout hodnosti nejvyšší, hodnosti mistra. V tom ho však zaskočily události politického rázu. Na universitě se rozpoutal zápas mezi reakční a pokrokovou stranou, který měl navenek formu sporů o učení anglického reformátora Jana Viklefa. Hus brzy stanul v čele pokrokové strany, k níž patřili vesměs čeští učitelé university, kteří však byli v menšině proti cizincům, protože universita byla založena pro čtyři „universitní“ národy, český, polský, saský a bavorský, při rozhodování rovnoprávně. Spor se dotkl i králových zájmů tím, že německé universitní národy jako universitní většina odmítaly královu snahu, aby universita obeslala církevní koncil v Pise, svolaný proti Václavovu odpůrci papeži Řehoři XII.; král si od koncilu a od volby nového papeže sliboval rozhodnou podporu svých nároků politických. Proto král využil pro sebe sporu mezi oběma stranami a změnil poměr mezi cizinci a Čechy na universitě Dekretem kutnohorským (18. ledna 1409) v tom smyslu, že při rozhodování dostali Češi hlasy tři a všichni cizinci dohromady jen hlas jeden. Po odchodu uražených cizinců z university a z Prahy byl Hus jako vůdce české strany 17. října 1409 zvolen rektorem university. Jeho latinský projev při nastoupení v úřad (20. října nebo v týdnu poté), opět skvěle stavěný po stránce formální, je prodchnut osobní skromností a úctou k vědě.

„Mnoho jest povolanych, ale málo vyvolených“ (Mat. 22).

5 Protože se praví v Eklesiastiku 11: „Uprostřed starších nepřidávej slova,“ proto se neodvažují prodlužovat před ctihodnými starci svou řeč, jednak proto, že váživají slova až do písmen, jednak že se v mnohomluvnosti vždycky skrývá hřích, dále proto, že dlouhá řeč působívá znechucení a žvatlavost obestírá rozum. Aby se však nezdálo, že svým mlčením přijímám

chválu, jakou mě zahrnul ctihodný můj mistr, která mi tuším pro mou nedostatečnost nenáleží, dále abych nebyl obviňován z nedbalosti při vybízení naší životodárné university, aby prospívala v dobrém, konečně abych přednesl žádost, kterou bych získal pomoc mužů zkušených, vyplývá mi odtud nyní trojí nutnost: předně se omluvit, dále posílit universitu a konečně požádat o radce. K těmto bodům jsem nucen alespoň stručně promluvit.

Nuže, zvolen byv v úřad rektora, děším se slov tématu, v nichž hřmí hlas Pravdy: „Mnoho je povolaných, ale málo vyvolených,“ ale chvěji se a ostýchám před chválou, kterou mě ctihodný kmet beze vší pochyby přepřilíš vynáší. Neboť, běda, nedostává se mi předpokladů pro osobu, která má být zvolena nebo která je zvolena, protože nezáří ve mně ani svatost života, ani užitečnost pro službu celku, ani jasná rozšafnost. Proto se nemohu vynadivit, když „mnoho je povolaných, ale málo vyvolených“, proč mužové volbou pověření z tak velikého počtu vyvolili právě mne, a dále proč mě zahrnuje ctihodný kmet tak velikou slávou. Věru o volitelích se odvažují říci, že se dali oklamat, přihlížejíce jen k několika málo věcem, a že se zakalily při volbě jejich oči; avšak se ctihodným kmetem se přit neodvažuji. Bojím se totiž onoho příkázání páně v 19. kapitole 3. knihy Mojžíšovy: „Před šedivou hlavou povstaň a osobu starce vždycky měj v úctě!“ Třebaže mne pak ctihodný mistr a velebný kmet zasáhl tíže, než kdyby mě byl pěstí udeřil, když mi připisoval přílišnou chválu, a dvousečným mečem slova zranil nitro mého srdce: přece nechci ránu oplatit ranou, ba i kdybych chtěl, nemám k ráně dosti sil, neboť sotva dechu popadám, protože jsem ohromen tím, co on tvrdí, jazyk se mi chvěje a rty se třesou. Kéž bych se mohl poněkud zotavit a říci s Ezdrášem v deváté kapitole první knihy Ezdrášovy: „Pane bože můj, jsem zahanben a stydím se pozdvihnout své tváře k tobě, protože se nepravosti mé rozmnožily nad hlavou mou.“ A hle, ctihodný kmet – nevím, zda z tvého podnícení, bože – nanesl přílišnou chválu přímo přede mnou a ještě za mého života, ač přece ty jsi pravil v jedenácté kapitole Ekleziastiku: „Nepochváliš muže v přítomnosti jeho, aniž před smrtí jeho.“ A hle, ctihodný kmet praví, že prý jsem čistého života, užitečný pro universitu, ve styku s lidmi počestný a pokorný. Věru, ctihodný starý mistr, abych jedno po druhém s tvým dovolením přiznal, obrátil jsi chválu v zahanbení mé a nutíš mě říci: „Po všechem den potupa má přede mnou a zahanbení tváře mé přikrylo mne“ (Ž. 43). Ctihodný starče, cožpak jsi měl oči jako rys, jimiž bys byl prohlédl mé nitro mrakem zastíněné, abys v něm spatřil čistý úmysl, pravou lásku a jasnou rozšafnost, protože v svém dokazování tvrdíš, že v mém citu je láska, v úmyslu pravdivost a v rozšafnosti jasnost? Vpravdě jsi „prorokem a více než prorokem“ (Mat. 11), protože zkoumatelem, ba vyšetřovatelem mého srdce, když pravíš: „V jeho citu je láska, v úmyslu pravdivost a v rozšafnosti jasnost.“ A to ti ještě nestačí, abys mne tím zasáhl, nýbrž přidáváš, že je ve mně i čistota života, kterou

50 ve mně, žel, najisto nijak nevidíš. S povzdechem jsem nucen říci: „Po vše-
chen den potupa má přede mnou a zahanbení tváře mé přikrylo mne,“
neboť praví ten, který samojediný proniká lidskými srdci: „Mnoho je povo-
laných, ale málo vyvolených.“ Slyším tato slova Pravdy a poznávám sice to,
že jsem uváděn do úřadu rektora, byv k tomu povolán a vyvolen; zda však
55 vyvolen v čistotě života, to nevím, a netoliko já sám. Neboť praví svatý
Řehoř na slova našeho tématu v osmnácté homilii: „Víme, že jsme povoláni,
zda však vyvoleni, to nevíme. Tím více se tedy musí pokorně ponížit jeden
každý z nás, že neví, zda je vyvolený.“ Proto se v neklidu obáváje slov
tématu a ostatku nevěda, nezapomínám stále udržovat v paměti, že „mnoho
je povolanych, ale málo vyvolených“.

60 Je to výrok vpravdě velmi strašlivý, nejenom pro mne, ale i pro vás
pro všechny, neboť praví Řehoř na uvedeném místě: „Nikdo neví, co se
o něm děje v tajných úradcích božích, protože „mnoho je povolanych, ale
málo vyvolených“. Protože tedy nikdo si o sobě není jist, že je vyvolen,
nezbývá, než aby se všichni třásli, všichni se chvěli strachem nad svým
65 konáním, všichni se těšili jenom z božího milosrdenství, nikdo aby nebyl
domýšlivý na vlastní síly.“ Hle, při úvaze o výroku tohoto světce musím
říci: Strach a chvění se mne zmocnily, když mne vám chválil ctihodný kmet.
Proto se stydím a zardívám a „po všečen den potupa má přede mnou
a zahanbení tváře mé přikrylo mne“. Strach a chvění, protože „mnoho je
70 povolanych, ale málo vyvolených“, ostych a zahanbení, protože ctihodný
kmet připojil, že mne vyvolili za vůdce a obránce, za světlo a ředitele, za
soudce a vykonavatele trestu, za pastýře a správce. Těžké jsou to úkoly.
Pomlčím o ostatním, ale nejvíce mne bodá do slabin mé mysli, že ctihodný
kmet říká, že prý je ve mně čistota života. Já pak, protože to nevím, zmítán
75 jsem strachem, neboť Pravda dí: „Mnoho jest povolanych, ale málo vyvole-
ných,“ jak stojí v tématu.

Ejhle, velební mistři, ctní mužové a páni, vyslechli jste nejistotu o mé
vyvolenosti, tudíž podle slov Apoštolových k Efezským v šesté kapitole
„posilněte se v pánu a v moci síly jeho“, spojme se navzájem pouty lásky,
80 abych snad – podle Apoštola v dvanácté kapitole druhého listu Korintským
– „nenalezl vás takových, jakýchž bych nechtěl; aby snad nebylo mezi vámi
svárů, rozbrojů, vád, utrhaní, reptání, nadutostí, různic.“ Tak praví Apoštol.
Pozorujte, že mohutný hlas zvučí: „Mnoho je povolanych, ale málo vyvole-
ných.“ Tedy „bděte a stůjte ve víře, zmužile sobě počínejte a buďtež silni.
85 A všechny věci vaše ať se dějí v lásce“ – v šestnácté kapitole prvního listu
Korintským. Rovněž se učme nikoho neurážet, pro všechny chtít dobro,
před staršími vstávat, vrstevníkům nezávidět, vyhýbat se chlubitosti, řídit
se rozumem a mít v oblibě ctnost. Zachovávejme, co je dovoleno, vyhýbejme
se tomu, co je pro naši spásu špatné, nestyďme se mluvit pravdu. Nezadr-
90 žujme slovo, když je ho potřebí pro spásu, nezakrývejme je v jeho lesku;

slovu pravdy nikterak neodmlouvejme a řídme se slovem míru a spravedlnosti, aby mír a spravedlnost byly s námi. Pomozte mi vy, kteří jste břímě svých záležitostí vložili na mne, abych pravdivě mohl říci to, co se praví v první kapitole páté knihy Mojžíšovy: „Vpravdě nemohu nésti vás, protože
95 pán bůh váš rozmnožil vás... Pán bůh otců vašich přidejž k tomuto počtu mnoho tisíc a požehnej vám. Nemohu sám nésti záležitosti vaše, břímě vaše a nesnáze vaše. Vydejte ze sebe muže moudré a znalé, jejichž obcování je osvědčené v pokoleních vašich, abych je postavil vám za náčelníky.“ Hle, Mojžíš, vůdce lidu, veliký filosof a prorok, který také mluvil s pánem,
100 jako mluvívá přítel s přítelem, když cítil, že jej řízení lidu příliš zatěžuje, žádal od obce, aby mu byli dáni mužové moudří a znalí, jejichž obcování je osvědčené. Podle jeho příkladu já, který se s ním v moudrosti nijak nemohu srovnávat, abych mohl nést břímě na mne vložené a tišit nesnáze, žádám od vás a pravím: „Vydejte ze sebe muže moudré a znalé, jejichž obcování
105 je osvědčené.“

Pravím „muže“, nikoli chlapce nebo jinochy, kteří jsou ve vleku vášní, nýbrž muže v rozkvětu věku a pevnosti. Pravím v rozkvětu věku, kteří již mají zkušenost v mnohém. Takoví totiž mají být vybíráni za rádce. Na znamení toho nařídil pán Mojžíšovi v třetí kapitole druhé knihy Mojžíšovy:
110 „Jdi a shromáždi starší Izraelské“ a v jedenácté kapitole čtvrté knihy praví: „Shromáždi mi sedmdesát mužů ze starších, o nichž znáš, že jsou kmeti lidu.“ A odtud se v patnácté kapitole Eklesiastiku chválí soud starců, když se praví: „Jak cenný je soud šedin!“ Pravím za druhé: muže v rozkvětu pevnosti. Rádcové totiž musí být pevní, utvrzení spravedlností, aby se při
115 udělování rad neodchýlili ze stezky spravedlnosti ani strachem, ani náklonností, ani záštím, ani žádostivostí.

Pravil Mojžíš za druhé: „Vydejte ze sebe muže moudré a znalé.“ Rádcové totiž musí být moudří. A proto se praví ve čtvrté kapitole Tobiášově: „Vyhledej vždy radu u moudrého.“ Důvod toho podle Filosa je
120 v tom, že moudrý sám nelže a dovede odhalit, lže-li někdo jiný. Jací pak musí být rádcové, ukazuje Ambrož v druhé knize O povinnostech říka: „Je třeba, aby ten, od koho se vyžaduje rada, vynikal nad toho, kdo ji vyžaduje.“ A dále: „Takový, který je příkladem a činem pohotovější k tomu, aby odklízěl nebezpečí, jež tu již jsou, předvídal ta, jež teprve hrozí, a přinášel prospěšný lék.“ Nechť se tedy rádcem stane takový, kdo dovede
125 usvědčit lháře, kdo sám nelže, kdo je moudřejší nežli jiní a dovede ve všem dohlédnout až na dno, který řeší nesnáze přítomné, předvídá nesnáze hrozící v budoucnu a přináší lék proti všemu škodlivému.

Za třetí řekl Mojžíš: „Vydejte muže, jejichž obcování je osvědčené,“
130 to jest dobré, „v pokoleních vašich.“ Tu se ukazuje, že rádcové musí vést život dobrý, chvalným obcováním osvědčený. Zda by totiž bylo spravedlivé dotazovat se na radu někoho, kdo by napadal spravedlnost nespravedlivým

skutkem? Proto se praví v sedmatřicáté kapitole Eklesiastiku: „Chraň svou
 duši před špatným rádcem!“ A říká se, že ten je špatným rádcem, kdo dává
 135 přednost prospěchu tělesnému před duchovním, vlastnímu užitku před
 užitek celku a skutku lidskému před skutkem božím. Rádcové, kteří si
 takto počínají, jsou pošetilci, o nichž se praví v osmé kapitole Eklesiastiku:
 „S pošetilci se nerad! Nebudou totiž moci milovat, než to, co se líbí jim sa-
 mým.“ Aby byl tedy zachován zákon boží a zákon králův, vydejte ze sebe
 140 muže moudré a znalé, jejichž obcování je osvědčené, abyste jejich radami
 poučovali soudce. Neboť na to se vztahuje, co bylo řečeno Ezdrášovi, knězi
 zákona božího, v sedmé kapitole první knihy Ezdrášovy: „Ty pak, Ezdráši,
 podle moudrosti boha svého zříd soudce a představené, aby byli rozsuzova-
 teli nade vším lidem, to jest nad těmi, kdo znají zákon boha tvého a zákon
 145 králův. Ale i neznalé poučuj bez překážky.“ A vhodně tu následuje: „Kdo-
 koli by pak bedlivě neplnil zákona boha tvého a zákona krále, bude proti
 němu vynesena rozsudek buď k smrti, nebo k vyhnanství, nebo k zabavení
 jeho jmění, anebo aspoň k vězení.“ Toho nedbali ti, kdo pohrdnuvše naříze-
 nými nejjasnějšího panovníka, milostivého pána našeho Václava, krále
 150 římského a krále českého, zavázali se navzájem pod čtverou pokutou, totiž
 ztráty cti, krivopřísežnictví, vyobcování z církve a zaplacení sta kop grošů,
 že než by se podřídili královskému nařízení, raději odejdou z vysokého učení
 pražského a nevrátí se nebude-li ve všem splněna jejich vůle. Hle, zde se
 praví v knize Ezdrášově: „Kdokoli by pak bedlivě neplnil zákona boha
 155 tvého a zákona krále, bude proti němu vynesena rozsudek, buď k smrti,
 nebo k vyhnanství, nebo k zabavení jeho jmění, anebo aspoň k vězení.“
 Proto vy, kteří plníte zákon boží a zákon králův, neobávejte se těchto trestů,
 nýbrž užitečně požívající svobody, kterou poskytuje náš král a naše životo-
 dárné vysoké učení neporušitelně ze srdce čistého, pokorného a povolného
 160 zachovávejte věrnost nejjasnějšímu panovníku Václavovi, králi římskému
 a králi českému, jeho království a vysokému učení pražskému, a střežte ji,
 abyste podle slov Apoštolových v první kapitole listu Kolosenským „napl-
 něni byli známostí vůle boží ve vši moudrosti a rozumnosti duchovní; abyste
 náležitě chodili, ve všem se líbíce bohu, v každém skutku dobrém vydávající
 165 ovoce a rostouce ve známosti boží: všelikou mocí zmocnění jsouce podle síly
 slávy jeho, ve vši trpělivosti a dobrotivosti s radostí díky činíce bohu otcí,
 který nás učinil způsobilé k účastenství údělu svatých v světle, kterýž vytrhl
 nás z moci temnosti a přenesl do království milého syna svého, v němž
 máme vykoupení a odpuštění hříchů.“ A ve čtvrté kapitole listu k Filipen-
 170 ským: „Mír boží, kterýž převyšuje veškerý rozum, nechť hájí srdce vašich
 i smyslů vašich v Kristu Ježíši. A kterékoli věci jsou pravé, kterékoli spra-
 vedlivé, kterékoli čisté, kterékoli svaté, kterékoli milé, kterékoli dobro-
 pověstné, jest-li která ctnost a jest-li která chvála kázně, o těch věcech
 přemýšlejte, ty věci činite, a bůh míru bude s vámi.“ „On splní všelikou

175 tužbu vaši podle bohatství svého slavně v Kristu Ježíši. Bohu pak i otci našemu budiž sláva na věky věků. Amen.“ Amen. Amen.

1 *Mnoho jest povoláných...*: Hus si k svému proslovu vzal za téma poslední verš výňatku z evangelia Mat. 22,1-14, který se četl ten den, tj. 20. neděli po Trojici 20. října 1409 – 2 v *Eklesiastiku*: v starozákonní knize zvané též *Jesus Sirach* (v. zde s. 104) – 7 *ctihodný můj mistr*: neznámý mistr, asi senior profesorů, který uváděl Husa do úřadu po zahajovacím projevu odstupujícího rektora Zdeňka z Labouně – 13 *zvolen byv*: 17. října 1409 – 55 *Řehoř*: Řehoř Veliký, *Homiliae in evangelia* (Kázání na evangelia; PL 76, 1290) – 61 *Řehoř*: tamže, 1293 – 112: spr. Sir. 25, 6 – 119 *podle Filosofo*: podle Aristotela – 121 *Ambrož*: De officiis ministrorum (O povinnostech kleriků; PL 16, 121) – 123 *dále*: Ambrož tamže – 148 *nařizeními*: tj. Dekretem kutnohorským, vydaným 18. ledna 1409

KÁZÁNÍ K VÝROČNÍMU DNI ÚMRTÍ KARLA IV.

Vítězství české strany na universitě zajištěné královým zásahem znamenalo porážku arcibiskupa, který vytýkal českým mistrům, a zejména Husovi, obhajobu Viklefa. Pro universitu, a zvláště pro Husa, nastávalo období těžkých bojů. Toto vědomí proniká i z kázání, jímž Hus ve výroční den úmrtí Karla IV. (29. listopadu 1409) nebo o nejbližší neděli (1. prosince) vzpomněl zakladatele university. Jeho řeč, bohatě protkaná citáty z bible, z církevních učitelů i z literatury antické, je nesena vlasteneckým patosem a statečným odhodláním. Vzpomíná-li Hus zemřelých slavných učitelů university, vyzývá tím současně k následování jich a k obhajobě jejich dědictví. Kázání bylo prosloveno latinsky.

„Potvrzujte srdci svých, neboť se přibližuje příští páně!“

Hle, ve smrti zřejmě se ukazuje, jak málo znamená moc tohoto světa a jaký je život náš: že je „pára, kteráž se na maličko ukáže“ (Jak. 4). Vždyť „člověk narozený z ženy jest krátkého věku a plný lopotování. Jako květ vychází a podřít bývá, a utíká jako stín“ (Job 14).

Již za starodávna bývalo zvykem myslet na tyto věci. Vypravuje totiž Jan, patriarcha alexandrijský, že téhož dne, kdy byl císař korunován, brali umělci do rukou kousky různobarevných mramorů a přinášeli je korunovanému císaři s otázkou: „Z kterého mramoru poroučí Tvoje Veličenstvo, aby mu byl udělán hrob?“ A slušelo se, aby si sám vybral, takže týž den, kdy mu byla vkládána na hlavu ozdoba královského vínku, byly činěny přípravy i k jeho poslednímu odpočinku. Proč se tedy, nejmilejší, v touze po povznesení zaměstnáváme neužitečnými pracemi? Proč nevzpomeneme na Vergilia, který prý složil před svou smrtí čtyři verše, v nichž vykládá, jak se těžce napracoval, když skládal tři knihy: totiž knihu *Bukolik*, v níž podává umění péče pastýřské, knihu *Georgik*, v níž podává umění zemědělské, a knihu *Aeneidy*, v níž podává umění vojenské? Přece si však stěžuje, že si z celé této práce nic neodnesl do hrobu, protože si ani neodnesl